

Studia Biblica Slovaca

1/2010

2

Ročník 2

2010

Číslo 1

Studia Biblica Slovaca

Offprint

Katolícke biblické dielo

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Vydáva Katolícke biblické dielo, Svit, s cirkevným schválením.

Imprimatur: Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup, č. 1-06 zo dňa 3. 1. 2006

Nihil obstat: Anton Tyrol

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) - Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) - Pavol FARKAŠ (Nitra) - Peter FEDOR (Prešov) - Juraj FENÍK (Drienov) - Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) - Róbert JÁGER (Prešov) - Jozef JANČOVIČ (Bratislava) - Róbert LAPKO (Košice) - Milan SOVA (Bratislava) - Peter ŠOLTÉS (Oestrich-Winkel, D) - Jozef TIŇO (Bratislava) - František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) - Pavol VILHAN (Roma, I) - Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Elena Slaná

Zalamovanie: redakcia

Na príprave publikácie sa podieľali aj Jozef Šoška, Mária Mihulcová, Zuzana Škrinárová.

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Blažej Štrba, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, fax: (+421) 048/418 22 08, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú tak v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman), ako aj vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu článok alebo poznámka musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verziou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané exempláre sa späť neposielajú. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielat' na Katolícke biblické dielo alebo na adresu redakcie.

Bankové konto: 400827 4864, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

© 2010 by Katolícke biblické dielo, Svit

Katolícke biblické dielo, Nábřežie Jána Pavla II, 697/4, 059 21 Svit – SK, www.kbd.sk

Tlač: PUBLICA, publica.nitra@gmail.com

Printed in Slovakia

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

ABSTRAKTY A RECENZIE

Abstrakty

Biblica 89 (2008)¹

(č. 1) 1-16: **P. Dubovský: «Assyrian downfall through Isaiah's eyes (2 Kings 15–23): the historiography of representation».** Autor analyzuje rozdiely medzi biblickou správou o asýrskej expanzii a asýrskymi prameňmi. Značné rozdiely a skreslenia sú vysvetľované metódou reprezentatívnej historiografie: pisatelia 2 Kr 15-23 zaznamenali udalosti spojené s politicko-náboženským vývojom Izraela vo svetle neskoršieho úpadku Asýrskej ríše. Izaiášova posmešná pieseň (2 Kr 19,21-34) tvorí vrchol celého rozprávania a zahŕňa štyri interpretácie asýrskej rozpínavosti: asýrsku, judskú, porazeneckú a Božiu.

17-38: **G. Hentschel – Ch. Nießen: «Der Bruderkrieg zwischen Israel und Benjamin (Ri 20)».** Príbeh o bratskej vojne medzi Izraelom a kmeňom Benjamín v Sdc 20 obsahuje nápadné opakovanie a syntaktické nepresnosti, čo svedčí o neskoršej revízii staršej tradície. Odlišnosti sú aj v používaní výrazov „synovia Izraela“ a „muži Izraela“. Autori článku dospievajú k názoru, že pojem „muži Izraela“ v Sdc 20 – z hľadiska opisu stratégie boja, podávania časových údajov, počtu porazených a vzťahu k Bohu – predstavuje staršiu, nezávislú tradíciu.

39-58: **Ch. Keith: «'In My Own Hand': Grapho-Literacy and the Apostle Paul».** Príspevok je aplikáciou nedávnych výskumov egyptských školských papyrusov z grécko-rímskych čias na Pavlov zvyk podpisovať sa na záver listu „vlastnou rukou“ (1 Kor 16,21; Gal 6,11; Kol 4,18; 2 Sol 3,17; Flm 19). Tento postup apoštola Pavla dokazuje jeho literárnu vzdelanosť a súčasne aj jeho prestíž, keď popri svojej schopnosti písať využíva služby pisára.

59-69: **A. Hogeterp: «Resurrection and Biblical Tradition: Pseudo-Ezekiel Reconsidered».** Autor upresňuje v tomto článku doterajšiu argumentáciu, ktorá porovnávala apokalyptickú víziu zmŕtvychvstania v *4QPseudo-Ezekiel^a* (4Q385) fragmente 2 s prorockou víziou národnej obrody v MT Ezechiel 37 (MasEzek). *4QPseudo-Ezekiel^b* 1

¹ Prístupné na <http://www.bsw.org/Biblica/Vol-89-2008/> (26.8.2010). Všetky ročníky časopisu sú dostupné v knižnici Kňazského seminára sv. Františka Xaverského v Badíne.

i-ii predstavuje apokalyptickú víziu, ktorá zahŕňa v sebe zmŕtvychvstanie nábožných Izraelitov a tiež eschatologickú predstavu obrody.

70-80: **B. E. Reynolds: «The 'One Like a Son of Man' According to the Old Greek of Daniel 7,13-14»**. Štúdie starogréckej verzie knihy Daniel 7,13-14 (P⁹⁶⁷, Codex 88) sú často robené ako súčasť širšieho výskumu formuly „ktosi ako Syn človeka.“ Reynolds sa preto v príspevku zameriava na opis tejto postavy výlučne v rámci starogréckeho prekladu, ktorý ju vykresľuje ako podobu starých dní a mesiášsku postavu.

81-91: **P. Foster: «The Pastoral Purpose of Q's Two-Stage Son of Man Christology»**. Prameň Q podľa mnohých predstavuje dvojakú kristológiu: trpiaceho Mesiáša, ktorý je blízky prahovej skúsenosti poslucháčov; a Syna človeka, ktorý príde a prinesie konečné víťazstvo. Foster v príspevku ukazuje, že tieto dva aspekty nemožno striktno od seba oddeliť. Použitím výrazu „ten, ktorý príde“ prameň Q v určitom bode rúca túto časovú odlišnosť a zvestuje možnosť tešiť sa z niektorých eschatologických odmiern už v súčasnej situácii spoločenstva.

92-100: **S. Fuhrmann: «Christ Grown into Perfection. Hebrews 9,11 from a Christological Point of View»**. Autor navrhuje kristologické porozumenie Hbr 9,11 v tom zmysle, že genitív τῶν γενομένων ἀγαθῶν je chápaný ako kvalitatívny genitív odvolávajúci sa na čnosti, ktoré Kristus dosiahol počas svojho pozemského života skrze utrpenie. Pokiaľ ide o problém textovej kritiky, interpretácia sa odvoláva na γενομένων namiesto μελλόντων.

101-103: **S. I. Kang «The 'Molten Sea', or Is It?»**. Namiesto zvyčajného prekladu výrazu מִיָּם מִיָּה (1 Kr 7,23), názvu veľkého bazéna s vodou v Šalamúnovom chráme, ako „more z liatiny“, autor navrhuje preložiť toto slovné spojenie ako kultové vyhlásenie: „More zostalo ohradené!“, ktoré malo byť prednášané počas sviatku nového roka.

104-108: **T. Booij: «Psalm 149,5: 'they shout with joy on their couches'»**. Autor analyzuje verš žalmu „Nech sa veselia na svojich lôžkach“ z viacerých strán. Z doslovnom zmysle je chápaný ako zosilnená duchovná aktivita a vnímavosť v čase nočného odpočinku. Formálne sa nachádza tento verš v súvislosti s Pies 3,1. V kontexte nasledujúcich veršov Žalmu 149 opisuje pocity a duševné obrazy Pánovho verného so zreteľom na budúci súd národov. Vedomie osobitného postavenia Izraela je rovnako vyjadrené v predošlých alelujových žalmoch a v Ž 149 vedie k vyvrcholeniu.

109-118: **A. Hock: «From Babel to the New Jerusalem (Gen 11,1-9 and Rev 21,1-22,5)»**. Medzi rozprávaním o Babylone v Gn 11,1-9 a víziou nového Jeruzalema v Zj 21,1-22,5 možno nájsť výrazné styčné body, ktoré sú však v silnom protiklade. Autor príspevku identifikuje tieto paralely, vsadené do základného rámca ľudskej iniciatívy v Gn a Božej iniciatívy v Zj. Svetská reputácia je postavená do protikladu s nebeskou slávou a svetové rozptýlenie v Gn kontrastuje so svetovým zjednotením v Zj. Protologický text je tak privádzaný k naplneniu v eschatologickom rozprávaní, v prevrátenom archetypálnom zmysle.

(č. 2) 153-172: **M. Rastoin: «Simon-Pierre entre Jésus et Satan»**. V dejinách biblického výskumu bol Lk 22,31-34 vcelku považovaný za chúlостivú skladbu pozostávajúcu z tradičného materiálu a Lukášových slov. Príspevok ukazuje celkový charakter tejto Lukášovej state, ako aj teologický zmysel, ktorý Lukáš pripojil. V týchto veršoch Lukáš odkrýva svoje literárne majstrovstvo, ako aj svoj celkový teologický

program v Lk-Sk: prvenstvo Petra je zakorenené v modlitbe samého Ježiša Krista počas jeho umučenia.

173-200: **H. Stettler: «Die Bedeutung der Täuferanfrage in Matthäus 11,2-6 par Lk 7,18-23 für die Christologie».** Od čias Bultmana býva spochybňované Ježišovo mesiášske chápanie seba samého. Stettler naproti tomu argumentuje, že Ježišova odpoveď na otázku Jána Krstiteľa v Mt 11,2-6 je kľúčom k vyriešeniu tohto sporu. Starostlivé zváženie kritéria autenticity vedie k záveru, že Ježiš nevyhlasuje, že by mal byť len prorokom ohlasujúcim kráľovstvo, ale skutočným Mesiášom, ktorý uzdravuje a prináša dobrú zvesť chudobným, a tým uskutočňuje, čo Boh v Starom zákone prisľúbil na konci dní. Antický judaizmus, čo dokazuje 4Q521, vnímal takýto druh zázrakov v súvislosti s príchodom Mesiáša.

201-220: **W. Oswald «Textwelt, Kontextbezug und historische Situation in Jesaja 7».** Rozprávanie v Iz 7 rozvíja osobitnú scéneriu, v ktorej sa len počiatočný verš 7,1 vzťahuje na historické okolnosti tzv. Sýrsko-efraimskej vojny. Oswald poukazuje na podobnosť medzi ďalšími veršami a Iz 36–37. Niekoľko prvkov v rozprávaní v Iz 7 (cesta poľa práčov, Šeárjašúb, *alma*, *Immanuel*) dáva zmysel iba v kontexte Iz 36–37 a ďalších častí knihy Izaiáša. Iz 7 je silnou intertextuálnou jednotou, ktorá používa staršie texty na obhájenie svojho posolstva vierohodnosti Boha Izraela.

221-251: **C. Ziegert: «Das Buch Ruth in der Septuaginta als Modell für eine integrative Übersetzungstechnik».** Grécku verziu knihy Rút možno označiť za doslovný preklad. Kvalita štýlu sa zameriava na reprodukciu osobitného hebrejského miestneho koloritu. Tento štýl sa však mení, keď je ohrozená zrozumiteľnosť, a prekladateľ sa vtedy obracia na komunikačné techniky prekladu. Ziegert charakterizuje túto techniku prekladu ako integračnú a oceňuje jej inovatívny ráz.

252-262: **J. Swetnam: «ὁ ἀπόστολος in Hebrews 3,1».** Označenie Ježiša ako **ὁ ἀπόστολος** v Hebr 3,1 vysvetľuje Swetnam v kontexte Hebr 2,12, kde je vzkriesený Kristus „poslaný“ od Boha, aby podobne ako Možiš zjavil Božie meno. Keďže Hebr 2,12 je narážkou na kresťanskú *tôdá* – eucharistiu, paralela so slovom **ἀρχιερέως** je namieste. Zmŕtvychvstalý Kristus je synom, ktorý zjavuje svojho otca veriacim, čo je koniec koncov ústrednou teologickou témou celého Nového zákona.

263-264: **J. Kilgallen: «Luke 20,13 and ἴσως».** Väčšina prekladov chápe výpoveď otca vinice v zmysle pochybujúceho uvažovania nad poslaním svojho syna, ktorého „možno“ prijmu. Autor v svojom príspevku rozoberá význam slova ἴσως a navrhuje upravený preklad otcovho výroku: „Oni budú zaobchádzať s mojím synom ako náleží dôstojnosti môjho milovaného syna.“

265-268: **R. Allen: «Mark 14,51-52 and Coptic Hagiography».** Otázka identity mladého muža, ktorý v Markovom pašiovom rozprávaní utiekol nahý, vyvolávala rozmanité ohlasy exegétov. Prví komentátori identifikovali mládenca ako „Jakuba“, Pánovho brata. V 19. storočí sa v biblickej literárnej kritike dostala do popredia idea, že tento mladý muž bol spôsobom podpisu evanjelistu. Allen v svojom článku podáva informácie o výskume koptských prameňov, ktoré odkrývajú, že identifikácia mladého muža s evanjelistom skutočne siaha svojimi koreňmi do egyptskej hagiografie 13. storočia.

(č. 3) 305-328: **J. M. Hutton: «'Bethany beyond the Jordan' in Text, Tradition, and Historical Geography».** Údaje textovej kritiky potvrdzujú Origenov výber výrazu **ἐν Βηθανίᾳ** ako vhodnejšieho variantu v Jn 1,28. Huttonov príspevok však ukazuje, že toto tvrdenie môže byť spochybnené na literárnom a redakčnom základe. Hutton

vychádza z Origenovho etymologického vysvetlenia druhého variantu ἐν Βηθαβαρᾶ ako „domu prípravy“, ktoré porovnáva s Markovým použitím slova κατασκευάσει v Mk 1,2 a hebrejskými ekvivalentmi בית ברה, בית עברה, בית הערבה, בית עבודה. Následne tieto údaje dáva do súvisu s historicko-geografickými štúdiami z okolia Jericha, čo podľa neho poskytuje dostatočnú obhajobu tradičnej lokalizácie Jánovej služby v južnej doline rieky Jordán, blízko brodov el-Magtas a Hagla.

329-351: **U. Schmidt: «Zum Paradox vom 'Verlieren' und 'Finden' des Lebens».** Interpreti vzťahujú Ježišov výrok o strate a nájdení života prevažne na mučenie a smrť. Schmidt v svojom príspevku poskytuje bližší pohľad na tento logión a v kontexte ďalších Ježišových výrokov a vzorcov správania ho označuje za tvrdenie v prospech života a za maximu jeho učenia a pohľadu na život. Záležitosť odmeny po smrti je len následkom pôvodného zámeru.

352-368: **J. G. Cook: «1 Cor 9,5: The Women of the Apostles».** Ženy apoštolov v 1 Kor 9,5 predstavujú rébus v dejinách interpretácie a v poslednej dobe bývajú identifikované ako manželky apoštolov. Príspevok Cooka rozvíja diskusiu na túto tému a upevňuje tézu, podľa ktorej ide o misionárske spolupracovníčky apoštolov. Autor si pritom všima povahu misionárskeho partnerstva v Pavlových listoch, sémantiku, dôležité paralely s grécko-rímskym svetom a charakter starovekej domácnosti.

369-379: **T. Ganzel: «The Defilement and Desecration of the Temple in Ezekiel».** Výskum pasáže v Ezechielovi, súvisiacej so znečistením a znesvätením chrámu v spektre kňazských prameňov, jasne ukazuje rozdiel medzi dvoma konceptmi a odhaľuje Ezechielovu precíznosť a uvážené používanie termínov. Znečistenie chrámu sa riadi kategóriami kňazských prameňov, a teda vyplýva predovšetkým z nečistoty mŕtvol a z modloslužby. Pokiaľ ide o znesvätenie chrámu, Ezechiel dáva zreteľ na rastúcu zaangažovanosť cudzincov, ktorých vníma ako desakralizačný prvok jeho dní.

380-388: **P. A. Kruger: «A Woman Will 'Encompass' a Man: On Gender Reversal in Jer 31,22b».** Príspevok skúma rôzne interpretácie nejasného vyhlásenia v Jer 31,22b: „Žena obkľúči muža“. Jeden z najrozšírenejších návrhov uvádza tento výrok ako príklad zámeny rol pohlaví. Zástancovia tohto názoru však nevedia dostatočne dokázať, akú súvislosť má tento výrok v Jer 31,22b so zložitým kultúrnym kontextom Blízkeho východu. Kruger vyzdvihuje toto široké interkultúrne pozadie ako podmienku *sine qua non* pre správne porozumenie záhadnej state.

389-396: **D. C. Timmer: «Sectarianism and Soteriology. The Priestly Blessing (Numbers 6,24-26) in the Qumranite Community Rule (1QS)».** Timmer v svojom príspevku zvažuje použitie kňazského požehnania z Nm 6 v predpisoch kumránskej komunity (1QS). Porovnaním s inými prameňmi judaizmu druhého chrámu poskytuje obraz o tom, čo nám toto vynaliezavé prepracovanie kňazského požehnania hovorí o ideológii a identite kumránskej skupiny – zdôrazňujúc ich rekonfiguráciu a výlučné privlastnenie si zmluvy s Izraelom.

397-400: **K. L. Wong: «'And Moses raised his hand' in Numbers 20,11».** Vyjadrenie „a Mojžiš zodvihol svoju ruku“ v Nm 20,11 interpretuje Wong prenesene a vzťahuje ho na Mojžišov vnútorný postoj a jeho vôľu ukázať svoju silu nad Bohom, s ktorým je v nepriateľstve.

401-409: **D. Allen: «Constructing 'Janus-Faced' Exhortations. The Use of Old Testament Narratives in Heb 13,1-8».** Nadväznosť 13. kap. Listu Hebrejom na predošlé kapitoly je diskutabilná. Allen v svojom príspevku analyzuje súvislosti s používaním

narácie o postavách Starého zákona. Zatiaľ čo podstatná časť listu (Hebr 1-12) ukazuje protagonistov SZ ako predobraz Kristovej dokonalosti, Hebr 13,1-8 ich predstavuje ako eticko-morálne paradigmy.

(č. 4) 457-476: **J.-N. Aletti: «La soumission des chrétiens aux autorités en Rm 13,1-7. Validité des arguments pauliniens?»**. Podriadenie sa autoritám v Rm 13,1-7 bolo interpretované rozličným spôsobom. Alettiho príspevok poukazuje na nemožnosť chápať toto nariadenie bez bezprostredných súvislostí a vypracovať na jeho základe akúkoľvek politickú doktrínu. Pavol nenúti kresťanov získať vplyv v politickom živote, ale pobáda ich prekonať možný postoj strachu a nepriamo tak rozšíriť svoju *agapé* na všetkých ľuďoch.

477-504: **C. Balogh: «'He Filled Zion with Justice and Righteousness'. The Composition of Isaiah 33»**. Iz 33 obsahuje krátke „beda“ proti Asýrii (verše 1 a 4), ktoré uzatvára zlorečenie v Iz 28-32. Naproti tomu verše 2-3.5.7-12 prinášajú myšlienku potrestania Júdu a oddialenia nepriateľskej skazy. Na základe toho Balogh navrhuje časový rámec pre Iz 33: verše 1 a 4 boli najprv doplnené (okolo r. 598 alebo 587) o spoločné lamentácie. Neskôr (krátko po 539) zostali verše 1-5.7-12 rozšírené o proroctvo spásy. Nakoniec verše 6.13-24 sa týkajú navrátilcov, obnovy Jeruzalema a monarchie.

505-525: **H. F. van Rooy: «The Headings of the Psalms in the East Syriac Tradition Reconsidered»**. Po Bloemendaalovej edícii žalmických nadpisov vo východosýrskej tradícii v r. 1960 sa sprístupnilo množstvo nových rukopisov. Príspevok van Rooya sa zaoberá ich prínosom, osobitne dvoma rukopismi, nepublikovanými Bloemendaalom. Preberané príklady vedú k záveru, že *611*, použitý Bloemendaalom, nemôže byť považovaný za vzorové svedectvo vo všetkých prípadoch.

526-554: **L. Kierspel: «'Dematerializing' Religion: Reading John 2-4 as a Chiasm»**. Po načrtnutí kritickej analýzy Moloneyovho syntetického paralelizmu Jn 2-4, Kierspel predkladá argumenty pre chiasmickú štruktúru cyklu „z Kány do Kány“. Posolstvom perikopy je „dematerializovaná“ viera, ktorá vedie čitateľa od viditeľných znakov (2,1-12; 4,43-54) a fyzického chápania viery (2,13-22; 4,1-42) k Ježišovi ako metafyzickému sprostredkovateľovi Božej spásy a súdu (3,1-21; 3,22-36).

555-575: **B. A. Paschke: «Die damnatio und consecratio der zwei Zeugen (Offb 11)»**. Proroctvo smrti, znesvätenia, zmŕtvychvstania a nanebovstúpenia dvoch svedkov v Zjv 11,7-13 nemožno dostatočne objasniť na základe Ježišových pašii či židovskej tradície. Paschke v svojom príspevku stavia rímske pojmy *damnatio memoriae* a *consecratio* ako alternatívu k historickému pozadiu Zjv 11,7-13.

Jaroslav Mudroň SJ

Contents

Treaties

Jozef JANČOVIČ

Aronide and levite priests 1-13

Július PAVELČÍK

Parable of treasure in the field. Gospol of Thomas, Logion 109 14-55

Abstracts and reviews 56-65

Communications and references 66-70

Obsah

Štúdie

Jozef JANČOVIČ

Áronovskí a levitskí kňazi 1-13

Július PAVELČÍK

Podobenstvo o poklade v poli. Tomášovo evanjelium, Logio 109 ... 14-55

Abstrakty a recenzie 56-65

Oznamy 66-70